

IGÉNY AZ AKTUALITÁS

Bogdánfi Sándor *Bűnösök* című drámájának szabadkai bemutatójáról

„Az ember a társadalom magyarázatára áhítozik, kulcsot szeretne kapni a múlthoz és a jövőhöz, a legkevesebbet azonban talán a jelenről tudjuk, arról, ami van... a drámai formának a jelenhez kell fordulnia, különben elveszíti érdekességét és kihül...”

(Arthur Miller)

Hogy mennyire hiányoztak a napjainkról szóló, környezetünkben játszódó színművek a Szabadkai Népszínház műsorából, azt Bogdánfi Sándor *Bűnösök* című groteszk játéknak kedvező fogadtatása bizonyítja a legékebben. Ennek a hiánynak betöltési kísérletét kell elsősorban üdvözlőnk és nem elégszer hangsúlyozni jelentőségét. Az eddig hangoztatott „ezt igényli a közönség” parolája alatt importált fércművek vagy vérszegény hazai musical helyett a színháznak elsősorban a jelenről szóló darabokkal kell visszahódítania a közönséget, ezáltal is ösztönzést adva íróink számára a minél színvonalasabb művek megírására.

Bogdánfi Sándor drámájának eredeti alcíme: Riport három felvonásban. Összehasonlítva a „groteszk játék” megjelöléssel, elsősorban a műfaji különbségre figyelhetünk fel és egyszersmind a jelenhez való fordulás kifejezési formájának problémájára. Harag György rendező szövegcsökkentéssel, a riporter keret kiiktatásával is a drámaiság fokozását tűzte ki célul. Ha mindezzel tömörebb formát nyert is a mű, mégis a műfaji egységesség nem jött létre, a groteszk vonások csak jelzettek, írói, de még kevésbé rendezői szempontból nincsenek kiaknázva; pedig a ma emberének rajza, a feldolgozott témakör kiváló lehetőséget nyújtanak erre.

A darab hiányosságai is ebből adódnak, hisz az író megelégszik azzal, hogy a felszínen mozog, a problémákat csak érinti, az okok kutatásakor sem hatol le a mélyrétegekig. Bogdánfinak nem sikerül következetesen végigvieszenie és kibontakoztatnia a drámai konfliktust, a vezérigazgató és titkára, Bulic közötti munkatársi és emberi viszonyt. Egy váratlan fordulattal, Bulic hirtelen meggyilkolásával, kitér a főszereplő és balsorsának közvetlen okozója közötti szembesítés és összeütköztetés elől.

A társadalmi és családi viszonylatok közül ez utóbbiak a kidolgozottabbak a drámában. Míg a munkahelyen a vezérigazgató és munkatársai közötti kapcsolatok sikertelenségének kialakulása csak sejtetett, nem eléggé indokolt, addig a családtagok, a „porcelán figurák” közötti kommunikáció, illetve ennek lehetetlensége már jobban körvonalazott. A legtisztábban a nagyratörő anya és lánya közötti konfliktusban, hisz itt a túlzott szeretet a

magá ellenétébe csap át. Habár a többi kapcsolat nem ennyire kiélezett, és a családi-társadalmi viszonylatban összefüggésük nem eléggé hiteles, mégis együttvéve az emberi kommunikáció buktatóira figyelmeztetnek.

Ami az átlagközönség tetszését elnyerte, az bizonyosan a krimijelleg és a humoros vonások. A rendezés egy-egy műnek sajátos értelmezést adhat; ebből kiindulva, ha a groteszk játék szellemében kelne életre a színmű, többet nyerne az előadás. Ez az igény különösen a harmadik felvonásban mutatkozik meg; hisz akkor születnek a legsikeresebb poének, amikor mind a rendezés, mind a színészi játék mintegy kívülről szemlélve a helyzetet érzékeltetni tudja annak fonákját is. Ennek a jellegnek legtisztább megvalósulása Csoma Ferenc idős tisztviselő alakjának mind írói, mind pedig színészi megformálásában nyilvánult meg. A jelentéktelen kis hivatalnok találónan karikírozott figurájának jellemvezetése következetes, amihez párosul Szabó István nagyszerű színészi játéka. A feleséggyilkos bűnhődésre való elszántságát árnyaltan tudta fokozni és így hitelessé tenni az önmagát örületbe hajszoló idős ember újabb bűncselekményét. A harmadik felvonásban Szabó Istvánt bizarr játéka billenti helyre a már-már olcsó fogásokkal megkomponált jeleneteket. A Petrik család minden egyes tagja a felügyelő megállapítására, hogy a gyilkos köztük van, vallomást tesz. Ha a rendezés és a színészi játék a helyzet groteskségét hangsúlyozta volna ki, akkor jobban kifejezésre juthatott volna a mű mondanivalója is: a bűnügyi szempontból ártatlanok vétkessége is.

Ennek hiányában viszont némileg találónak érezzük erre a részre Petrik vezérigazgató szavait: „Azt hiszem, ideje, hogy véget vessünk ennek a cirkusznak. Ha nem lenne egy halálesetről szó, azt mondanám, hogy úgy viselkedünk, mint egy rossz bohózat szereplői.” Szerencsére Csoma alakján kívül a felügyelő és a nyomozó jelenetei is sokban javítanak a helyzeten, sajátos komikumukkal. Kiemelkedik Szél Péter minden lében kanál nyomozójának könnyed alakítása, ellentétben Barácius Zoltán felügyelőjével, akinek szigorúsága és fontoskodása kierőszakolt, merev volt.

A szövegadta lehetőségeket maximálisan használta ki és tette hitelessé a főszereplő alakját Pataki László. Fazekas Piroska hatásos, erős vonásokkal, a túlzás veszélye nélkül megrajzolt figurát keltett életre. Majoros Katica az önző, szenttelen, de sérülésekkel teli fiatal lány szerepében dinamikus, precíz, jól kidolgozott játékot nyújtott. A vezérigazgató fia, Soltis Lajos, habár jól érzékeltette a fiatalember vívódásait, mégis csak a kamaszos vonások kifejezésére ügyelt és így nem válhatott árnyalttá Bandi alakja.

Epizód szerepben nagyszerű karikírozó tehetségről tett tanúbizonyságot Remete Károly. Korrekt alakítást láthattunk Sánta Annától, Albert Jánostól és Albert Máriától is.

Petrik Pál díszleteinek és Ana Atanacković jelmezeinek főként fekete-fehér kombinációi igen beszédesen vallottak a darab lényegéről. Egy hangulati és tartalmi egységet sugalltak, egyúttal azt is jelezve, hogy az árnyalásra, színezésre nem törekedtek, hisz maga a mű — többek közt nyelvezete is — a végtelékig leegyszerűsített.

A Bűnösök, ha a legmegfelelőbb harmonikus drámai alaphangot, formát még nem is találta meg, mégis gondolatokat ébresztő ereje a jelenhez való fordulásban rejlik, hisz újra megtudtunk valamit önmagunkról, „arról, ami van”.

